

MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA O‘QISH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Karimova Dilnoza Choriyevna,

*Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,
Xorijiy til va adabiyoti magistratura yo‘nalishi,
1-kurs Magistranti,
Tel: 91 234 30 42*

E-mail: karimovadilnoza1996@gmail.com

Ilmiy maslahatchi: Madiyeva Madina Yusupovna,

*Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,
Rus tili va xorijiy tillar kafedrasida katta o‘qituvchisi f.f.b.f.d. (PhD)
Tel.: 93 794 50 00*

E-mail: madinayusupovna1984@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich ta‘limning asosiy vazifalaridan biri bolalarni to‘g‘ri, ravon, ongli, va ifodali o‘qishga o‘rgatishga qaratilganligi yoritilgan. Shuningdek, bu vazifa nihoyatda dolzarbligi, hamda o‘qish insonning ta‘lim, tarbiyasi va rivojlanishida katta rol o‘ynashi ham ta‘kidlangan. Sinfdan sinfga o‘qish ko‘nikmalarini qanday qilib rivojlantirish va yaxshilash uchun tizimli va maqsadli ishlar ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: o‘qish, boshlang‘ich, o‘quvchi, sinf, ko‘nikma, to‘g‘rilik, ravonlik, onglilik, ifodalilik

ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ У ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация: В данной статье поясняется, что одной из основных задач начального образования является научить детей читать правильно, бегло, осознанно и выразительно. Также было подчеркнуто, что данная задача является чрезвычайно актуальной, поскольку чтение играет значительную роль в образовании, воспитании и развитии человека. Как развивать и совершенствовать навыки чтения от класса к классу показано систематически и целенаправленно.

Ключевые слова: чтение, элементарный, ученик, класс, навык, правильность, беглость, сознание, выразительность

FORMATION OF READING SKILLS IN SCHOOLCHILDREN

Annotation: This article explains that one of the main tasks of primary education is to teach children to read correctly, fluently, consciously and expressively. It was also emphasized that this task is extremely relevant, since reading plays a significant role

in education, upbringing and human development. How to develop and improve reading skills from class to class is shown systematically and purposefully.

Key words: reading, elementary, pupil, class, practice, correctness, fluency, consciousness, expressiveness

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 2019 yil 3 maydagi PQ-4307-son[1], 2021 yil 26 martdagi “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-5040-sonli[2] qarorlarida ma’naviyat o‘z xalqi tarixini, uning madaniyati va vazifalarini chuqur bilishi va tushunib yetishga suyangandagina qudratli kuchga aylanadi.

Ma’naviyat insonda, eng avvalo, ona suti, allasi, mehri, ta’lim-tarbiyasi bilan otabobolarining oqilu dono so‘zlari, ajdodlar o‘giti va yo‘l-yo‘riqlari bilan, shuningdek, hayotning boy saboqlari ta’siri ostida shakllanib, rivojlanib, takomillashib borishi. Mamlkatimiz taraqqiyotining ko‘p jihatlari olib borilayotgan yoshlar ta’lim-tarbiyasiga oid davlat siyostiga bog‘liq bo‘lib, unda ta’lim-tarbiya sohasida sezilarli sifat o‘zgarishlari qilib, yuqori samaradorlikka erishish asosiy e’tiborda bo‘ladi. Bunday jihatlarda uzluksiz ta’lim tizimida qo‘lga kiritilayotgan sifat o‘zgarishlarning mazmun-mohiyatiga bog‘liq bo‘lib, u ko‘proq boshlang‘ich ta’limga ham tegishlidir. Bunga sabab boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilar savodxonlik asoslari, hisoblash tafakkuri, mehnat ko‘nikmalari va shaxs ma’naviyati elementlari bilan qurollantiriladi hamda yuqori sinflarda o‘rganiladigan fanlar asoslari bilan tanishtiriladi. Shu sababli ham zamonaviy ta’lim tizimi, uning maqsad va vazifalari mamalakatimiz taraqqiyotiga xizmat qiluvchi ta’lim-tarbiya jarayoni odiga qo‘yilgan muammo yechimiga mos kelishi kerak. Bular zamonaviy ta’lim tizimida millat ruhiyatining nozik jihatlari kirib borish va boshlang‘ich ta’limda savodxonlik asoslarini puxta egalash hamda hisoblash tafakkurini shakllantirishning innovatsion usullarini yaratishni taqozo etadi [3,682].

Rus va Sovet filologi, pedagogika fanlari doktori, Professor V. G. Goretskiyni ta’kidlashicha, “O‘qish bitmas-tuganmas manbadir bilimlar bilan boyitish, rivojlantirishning ko‘p maqsadli usuli bolaning kognitiv va nutq qobiliyatlari, uning ijodiy qobiliyatlari, axloqiy fazilatlarini rivojlantirishning kuchli vositasidir”.

Boshlang‘ich ta’limning asosiy vazifalaridan biri bolalarni to‘g‘ri, ravon, ongli, ifodali o‘qishga o‘rgatishdir. Va bu vazifa nihoyatda dolzarbdir, chunki o‘qish insonning ta’lim, tarbiyasi va rivojlanishida katta rol o‘ynaydi. Sinfdan sinfga o‘qish ko‘nikmalarini rivojlantirish va yaxshilash uchun tizimli, maqsadli ish talab etiladi. To‘liq o‘qish qobiliyati boshqa barcha maktab fanlarini keyingi muvaffaqiyatli o‘rganish uchun asos, asosiy ma’lumot manbai va muloqat usulidir. O‘qish Ko‘nikmalarini muvaffaqiyatli egallash bolaning kognitiv faoliyatining umumiy

rivojlanish darajasining ko‘rsatkichlaridan biridir.

Tahlil va natijalar.

O‘qish malakasi va uning tarkibiy qismlari.

Shuni esda tutish kerakki, o‘qish murakkab psixofiziologik jarayondir. O‘qish jarayonida uchta asosiy nuqtani ajratib ko‘rsatish mumkin:

1. Bu so‘zlarni idrok etish- ular belgilagan so‘zlarni harf bilan taxmin qilish qobiliyati.
2. O‘qilgan so‘zlar bilan bog‘liq mazmuni tushunish.
3. O‘qigan narsasini baholash-kitobni nafaqat o‘qish, balki uning mazmuni haqida tanqidiy fikrlash qobiliyati.

Ma‘lumki, bu jarayon har doim ham bolalarda kuzatilmaydi. O‘qish mahorati- bu bosma matnni ovoz chiqarib aytishning avtomatlashtirilgan mahorati bo‘lib, u idrok etilayotgan ish g‘oyasini anglashni va o‘qilayotgan narsaga o‘z munosabatini rivojlantirishni o‘z ichiga oladi.

Shuni esda tutish kerakki, o‘qish mahorati boshlang‘ich va o‘rta maktabda muvaffaqiyatli o‘rganishning kaliti, shuningdek, zamonaviy o‘quvchi bilan shug‘ullanish kerak bo‘lgan kuchli ma‘lumot oqimiga yo‘naltirishning ishonchli vositasidir. 1-2-sinf o‘quvchilarining asosiy vazifasi asarlarda hikoya qiluvchi va personajlar nuqtai nazarini topishni amaliy o‘rganishdir. Buning uchun talabalar quyidagi ko‘nikmalarni egallashlari kerak:

1. Inklyuzivlik va emotsional empatiya;
2. O‘quvchi holatida o‘qituvchi rahbarligida matn bilan ishlash;
3. Muallif pozitsiyasida o‘z bayonotini yaratish (insho, qahramon nomidan hikoya, o‘z hayoti haqida hikoya).

Ushbu turdagi ko‘nikmalar boshlang‘ich maktabdagi barcha ta‘lim uchun markaziy o‘rinni egallaydi, lekin asta-sekin murakkablashadi. 3-4-sinf o‘quvchilari asar g‘oyasini mustaqil ravishda tushuna oladilar, ular o‘quvchining holatini va muallifning holatini ajrata oladilar. Nutq faoliyatining bir turi sifatida o‘qish mahoratining rivojlanishi ovoz chiqarib o‘qishning kengatirilgan baland ovozli nutq shaklidan tortib, ichki tekislikda yuzaga keladigan aqliy harakat sifatida amalga oshiriladigan jim o‘qishgacha sodir bo‘ladi. Metodikada o‘qish mahoratini uning to‘rtta komponentini nomlash orqali tavsiflash odatiy holdir: to‘g‘rilik, ravonlik, onglilik va ifodalilik [4,1].

O‘qish ko‘nikmalarini oshirish uchun mashqlar va texnikalar.

Dastlabki maqsad o‘quvchilarning o‘qishini intensiv ravishda yaxshilashni ta‘minlashdir. Kichik maktab o‘quvchilari yaxlit o‘qish texnikasini o‘zlashtirishlari kerak. O‘qishning texnik tomonini birlashtirish va o‘qilgan narsani yagona jarayonga tushunishga yordam beradigan so‘z bilan o‘qish, “Tez o‘qish” deb nomlanadigan va 3-4-sinfga kelib, daqiqasiga 90-100 so‘z yoki undan ko‘proq tezlikda ongli va ifodali

o‘qishni o‘zlashtirishlari lozim.

O‘qishning aniqligi va ravonligini oshirishga qaratilgan maxsus texnikalar mavjud:

1) Vizual idrok etish, nutq a‘zolarini rivojlantirish va nafas olishni tartibga solishni yaxshilaydigan maxsus o‘quv mashqlaridan foydalanish;

2) Rus o‘qituvchisi va metodisti M.I. Omorokovoy taklif qilgan badiiy asarlarni ko‘p o‘qish tamoyilini qo‘lash. Ushbu tamoyil o‘quvchini matnni tahlil qilishda doimiy ravishda ma‘no jihatidan muhim bo‘lgan parchalarni o‘qishga yo‘naltirish va shu bilan nafaqat asar g‘oyasini tushunishni ta‘minlash, balki to‘g‘ri va ravon o‘qishga erishishga qaratilgandir [4,5].

Xulosa.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yuqori sifatli o‘qish malakalarini shakllantirish, shuningdek, boshlang‘ich sinf o‘qish malakalarini rivojlantirish va takomillashtirish bo‘yicha maqsadli, tizimli ish olib borish ta‘limning asosiy vazifalaridan biridir. O‘qish malakasini rivojlantirishda o‘qish ko‘nikmalarining barcha tarkibiy qismlarini (to‘g‘rilik, ifodalilik, onglilik, ravonlik) bir vaqtning o‘zida o‘zlashtirishga qaratilgan bo‘lishi va butun mashg‘ulot davomida davom etishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori, 2019-yil 3-may, PQ-4307-son. Toshkent sh.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori, 2021-yil 26-mart, PQ-5040-son. Toshkent sh.

3. Meliboyev A.R. Boshlang‘ich ta‘limda o‘qish va yozishga o‘rgatish orqali milliy qadriyatlarni shakllantirish.-Jizzax. 2022. -B. 682.

4. Нефёдова Е.В. Обучение чтению, методы и приёмы формирования навыка чтения, особенности формирования навыка чтения у учащихся младших классов. 2019.-С. 1-5.